

Svanviken Bruk

SVANVIKEN, MYRDRYKNING OG KOLONISATION

FOREDRAG PAA DET NORSKE MYRSELSKAPS AARSMØTE 1914
AV PASTOR J. WALNUM

EN av de opgaver »Foreningen til motarbeidelse av omstreifervæsenet« hadde sat sig var at anlægge *en arbeiderkoloni for hele familjer*. Der vilde hertil kræves en stor eiendom. Helst vilde vi ha en eiendom med store myrstrækninger. Det vilde ha tat lang tid, før vi hadde magtet at kjøpe en eiendom og bygge de nødvendige bygninger, hvis vi ikke i 1899 hadde hat den store oplevelse, at statsraad *Astrups* familie skjænket vor forening den store eiendom *Svanviken* i Eide sogn i Kvernes prestegjeld. Det er en eiendom paa 7 à 8 000 maal, hvorav ca. 700 maal er dyrket. Vi fik eiendommen med huse, der var brandtakseret for 79,200 kroner, med fuld besætning, gaardsredskaper og maskiner og indbo og alt, hvad der var. Det bragte med et slag vor forening langt frem.

Statsraad Astrup hadde under sit ophold i Sverige faat interesse for og tro paa myrdrkning og vilde, storslaat som han var, gi et eksempel paa, hvad vore store, øde myrstrækninger kan bli til, naar de lægges under kultur. Hans plan var egentlig at kjøpe gaardene *Varhol* i Frænen. Her var betingelserne for myrdrkning i flere henseender meget gunstige. Men da han ikke fik kjøpt disse eiendomme,

H. R. ...

begyndte han i 1886 at inkjøpe de eiendomme, der nu utgjør *Svanviken*.

Svanviken omfatter det væsentligste av hele dalbunden og utgjør en stor sammenhengende myrstrækning, ved siden herav hører til bruket endel fastmark, der fulgte med gaardene *Einset*, *Oien* og *Ugelstad*, men hoveddeler er myr.

Myrens beskaffenhet.

DENNE maa nærmest karakteriseres som en stargræsmyr. En del av myren ligger paa lere, men det meste av den ligger paa morænebakker, der bestaar av store og smaa stener, grus, sand og fin lersand, der kitter morænemassen saaledes sammen, at den praktisk talt er umulig at faa løst op med haandredskap. Disse morænehøide drag ligger paralelle i retning omtrent øst til vest og kan paa sine steder stikke op over myrens overflate. Myren er i høi grad opfyldt av store trærøtter. Der findes indtil 3 lag av røtter over hverandre. Der har altsaa i tre perioder vokset skog. Myrslagets dybde varierer paa den dyrkede del fra 30—40 cm. til 2,5 m. Utenfor denne har vi maalt en dybde av indtil 3,5 m. Myren er adskillig uensartet baade i formuldningsgrad og botanisk oprindelse. Den er væsentlig dannet av stargræsarter med indblanding av en og anden almindelig græsart, men mest av moser, pors, lyng og lignende. Der hvor myren er dyp, er formuldningsgraden litet fremskreden. Paa de grundere partier er formuldningsgraden mere fremskreden og myren altsaa mere skikket for dyrkning.

Avgrøftningen.

VED et besøk i 1908 av daværende myrkonsulent *Glerum* gik vi hele grøftesystemet over. Det viste sig da, at der var betydelige mangler ved avgrøftningen. Denne er vistnok systematisk anlagt, men arbeidet blev forceret frem og tilsynet var ikke tilstrækkelig. Der har derfor været mange vanskeligheter paa grund av mangler ved avgrøftningen. Samlegrøftene blev delvis lagt med svakt held, sugegrøftene med sterkere fald. Paa grund av den svake strømstyrke i samlegrøftene vil disse derfor gjerne slammes igjen. Der blev ved avgrøftningen dels brukt for stor sten, saa grøftene omtrent blev stængt, dels for litet sten, saa jorden trængte helt ned i grøftebunden. Grøftenes dybde er fra 1 m. til 1,20 m. eller 1,30 m. efter myrens dybde. Grøtteavstanden varierer fra 10 til 5 m. Vor erfaring gaar ut paa, at avstanden dels paa grund av de klimatiske forholde og dels paa grund av myrens beskaffenhet ikke bør være over 5 m. Selv med 7 meters avstand synker ikke vandspeilet nok. Vandet kan i lange tider av aaret staa fra 10—40 cm. under jordflaten mellem grøftene, mens det her ialfald ikke bør staa høiere end 60—80 cm.

Som grøftningsmateriale er anvendt sten, drænsrør og i nogen utstrækning ogsaa trævirke. Drænsrørene synes ikke at passe. De

virker ikke tilstrækkelig langt til siderne og blir kostbare. da der, hvis man skal bruke dem, trænges større dimensioner. Godt lagte trægrøfter virker godt, men blir dyre. Det naturlige er paa de fleste steder at bruke sten, da man ved dybbearbeidningen av jorden finder noksaa rikelig med sten av passende størrelse, og naar stengrøftene blir lagt rigtig med passende underlag og dækmiddel, virker de godt. En væsentlig aarsak til de vanskeligheter, der har været med opdyrkningen av Svanviken, ligger i mangler ved avgrøftningen. Det viser sig da ogsaa, at efterhvert som grøftene blir fornyet eller forbedret, saa blir resultatene betydelig bedre.

Hvad myrene eger sig til.

HOVEDSAKEN paa Svanviken maa bli dyrkning av græs. Myrens beskaffenhet i forbindelse med de klimatiske forholde tilsiger dette. Av engplanter brukes litt kløver, helst alsikekløver, ogsaa litt rødkløver og hvitkløver. Ellers har vi benyttet nogenlunde direktør *Bastian Larsens* forslag til frøblanding for høvalde og fundet, at den passer. Foruten kløver brukes timotei, akerfaks, hundegræs, raigræs og engsvingel i blanding 3,5 til 4 kg. pr. maal. Avlingen av høi i tør tilstand kan paa nylagte parceller naa op til 900 kg. pr. maal, mens de gamle, moselagte stykker, hvorav vi desværre endda har noksaa meget, gaar ned til 200 kg. pr. maal eller endda mindre. I gjennemsnit kan vi regne 325—350 kg. pr. maal.

Av korn er det væsentlig havre, vi dyrker. Vanskeligheten med dyrkning av korn er, at kornplantene blir for svære. Uagtet vi ikke gir kvælstofgjødning til havren, utvikles halm og blade for meget. Den store halmvekst sinker modningen. Naar saa høsten kommer med storm og regn, lægger akeren sig ned og kornet tar skade istedetfor at modnes. Er sommeren og høsten god, kan avlingen dog bli god. Vi har de sidste aar brukt 50—60 maal til havre og i gjennemsnit avlet ca. 5 hl. pr. maal med en kilovegt av 40—45 kg. Den største vanskelighet er at finde havresorter, der er tidlig modne og stiv i straaet. Vi har brukt svarthavre fra Nordland, guldregnhavre, duppauer og storm king. Guldregnhavre er den foldriekste, svarthavren modnedes de første aar tidlig, men taper efterhvert denne egenkap og maa fornyes.

Vi har prøvet flere aar med byg, Men den lægger sig og tar skade. Hvad det gjælder om for os er at finde en sort, der er tilstrækkelig stivstraaet. Av turnips har vi prøvet flere sorter, men er blit staaende ved Dale's hybrid og Fyensk bortfelder. Til turnips har vi 20—25 maal og har hat avlinger op til 140 hl. pr. maal, og med et minimum av 70 hl. pr. maal. Som vi overhodet har en svær kamp med ugræsset, saa gjælder det ogsaa her, at det er et svært arbeide at holde turnipsen fri for ugræs. Ved siden av turnips har vi gjerne 1 maal til kaalrot og benytter her Trondhjems kaalrabi eller Bangholm. Poteter derimot dyrker vi kun paa fastmark og benytter nu udelukkende Up to date.

Fjøsbygningen

Gjødslingen.

MENS kjernevekster ikke trenger tilførsel av kvælstof, trenger engen og turnips det saa meget mere. Her er ikke det kvælstof myren avgir tilstrækkelig. Fosforsyren gir vi i form av tomasfosfat og kali for det meste i form av kainit. Gjødslingen til korn blir i gjennomsnitt 50 kg. tomasfosfat og 60 kg. kainit pr. maal. Til turnips gir vi 20—25 lass naturgjødsel, 40—50 kg. tomasfosfat og 40—50 kg. kainit pr. maal. Til eng, der gjenlægges hvor vi tar grønfor som oversæd bruker vi 20—25 lass naturgjødsel, 50—60 kg. tomasfosfat og 60—70 kg. kainit pr. maal og til engovergjødsel synes 30 kg. tomasfosfat og 35—40 kg. kainit at være passende. Vor erfaring med hensyn til kalkning gaar ut paa, at der med mellemrum av 4—5 aar bør kalkes med 3—6 hl. avfaldskalk pr. maal.

Den driftsplan, vi i 1908 sammen med hr. Glærum utarbeidede, gaar ut paa et tiaarig omløp med 3 aars aker og 7 aars eng. Vi har dog hittil ikke magtet at følge denne, dels paa grund av det kolossale arbeide vi har med rotbrytning og dels paa grund av arbeidet med grøftningen, men vi haaber om ikke saa længe at kunne følge den, og vi har da haab om, at Svanviken skal bli en lønsom eiendom.

Fjøset.

FJØSET indtar en viktig plass i Svanvikens drift. Vi har for tiden en besætning av 50—55 melkekjør og ca. 70 dyr i det hele. Der har været prøvet med forskjellige racer kjøer, men vi har gaat helt

Svanviken koloni

Et smaahjem

over til den stedegne race, de graa dyr, og det synes, efter de resultater, vi har naadd, at være det rette. De bedste kjør melker op til 3 000 liter og noget over det. Gjennemsnittet er 2 000 liter eller noget over. Efterat første præmie paa utstillingen ikke hadde været utdelt paa 14 aar, fik vi for et par aar siden 1ste præmie for samling av kjør og har senere faat det hvert aar. Efter anmodning av amtsagronomen kommer vi til at utstille en gruppe paa 5—6 kjør ved jubilæumsutstillingen.

Arbeiderkolonien.

DET var til anlæg av *arbeiderkoloni* statsraad Astrups familje skjænket vor forening Svanviken. Da vi først maatte faa vore barnehjem reist og betrygget, blev det først i 1908, vi kunde gaa til anlæg av arbeiderkolonien. Vi byggede da 8 smaa hjem. Av disse har kongen og dronningen skjænket det ene med fuldt utstyr. Senere har vi bygget 2 smaa hjem til. Desuten har vi bygget bestyrerbolig, forsamlingslokale med skolehus samt verkstedsbygning. Svanviken tar sig derfor nu ut som en hel, liten landsby.

Bestyrerbolig

Som alt det arbeide, vor forening har sat igang er bygget paa frivillighet, er ogsaa arbeiderkolonien paa Svanviken bygget helt paa *frivillig* optagelse av kolonistene. Da vi i 1908 byggede de første 8 smaahjem, gjorde vi ikke engang saa meget som at gjøre bekjendt, at vi om høsten kunde begynde at opta familjer. Og vi har aldrig gjort noget for at faa nogen til at komme hverken ved overtalelse eller paa anden maate. Vi visste at de vilde komme, og de kom ogsaa, og vi har aldrig manglet ansøkere til arbeiderkolonien. Det er saa meget mere at bemerke, som løsgjængerloven, der paa sin vis skulde gi omstreiferne tilskyndelse til at søke hjælp i virkeligheten næsten ikke er kommet til anvendelse. Dette sidste har dog for os medført den ulempe, at det har været vanskelig blandt ansøkerne at sortere ut dem, som der med mest frugt kunde arbeides med.

Svanviken er en *opdragelsesanstalt* for hele familjer. Opholdet paa Svanviken er en *læretid*. Opholdet varierer fra 1½ aar og op til 2 aar. Da optagelsen er helt og fuldt frivillig, siger det sig selv, at det ogsaa staar kolonisten frit for at forlate kolonien før tiden. Det skal siges til omstreifernes ros, at det forholdsvis er meget faa, der ikke holder ut sin tid. Det er saa meget større, som det koster dem megen selvovertindelse at holde ut. Det stadige arbeide sliter haardt paa dem. At ta et skippertak ligger for dem. Men daglig at gaa til arbeide og dertil leve under ordnede forhold, der paa mange maater kræver selvfornegtelse, det koster ikke saa litet. En av omstreifernes tilbøieligheter er jo bruken av sterke drikke. Hos os faar de det slet ikke. Selv bruken av tobak og kaffe, der er deres største nydelse, maa de finde sig i blir reguleret til et rimelig forhold.

Forsamlingslokale

Det er ei *intnst* arbeide, der lægges paa dem, den tid de er paa Svanviken. Mændene skal opdrages til stadig og regelmæssig arbeide. Kvinderne skal lære at føre husholdning, lære at sy og strikke, stoppe og lappe. Barnene skal opdrages og forældrene faa begrep om, hvad barneopdragelse er. Ikke bare barnene skal undervises, men ogsaa de voksne, baade mænd og kvinder. Det er noksaa almindelig, at hverken mænd eller kvinder kan saa meget som bokstaverne. Saa maa de voksne om vinteren sitte og stove og lægge sammen og lære at skrive. Gjennem foredrag søker vi at gi dem begrep om de ting, som er av betydning for ethvert menneske, der skal leve under ordnede forhold. Av største betydning er den religiøse paavirkning, den øves gjennom korte aftenandagter hver aften og opbyggelser om søndagen. Det er en glæde at kunne sige, at vore kolonister gjerne besøker møterne og er opmerksomme tilhørere, og at vi faar erfaring for, at den religiøse paavirkning bærer frugt. Det maa i det hele siges, at hele deres fysiognomi forandres under opholdet, saa det paa alle maater merkes, at opholdet virker gunstig.

Under opholdet paa Svanviken faar hver familje sit eget lille hjem ca. 1 maal jord til poteter og kjøkkenhave. Ved siden herav faar de dagløn. Vi begyndte med at gi dem denne i form av varer, men er nu gaat over til kontant betaling. De kjøper da, hvad de trenger hos os, men faar hele den rabat, vi har paa varene. Foruten frit hus faar de kr. 2,15 i dagløn med et tilskud for hvert barn og med en præmie av 50% for de første 70 kr., der lægges op. Ved akkordarbeide kan de tjene adskillig mere. Opgaven for os er at lære dem til at hjelpe sig med den dagløn, de senere vil kunne faa.

Naar vi har anlagt kolonien med jordarbeide som hovedbeskjæftigelse, er det av *pædagogiske* hensyn. Arbeidet paa jorden har en særlig evne til at gi arbeidslyst. Det er et friskt og sunt arbeide,

Verkstedbygning og barnehave

det gir interesse, det tar deres kræfter i bruk og utvikler dem og gir avveksling i arbeidet. *Haandverk* eller *husflidsarbeide* benytter vi kun, naar der ikke er tilstrækkelig arbeide ute. *Skogplantning* ogsaa, men endda kun i liten utstrækning, da vi ikke har rukkit det, men den plantede skog staar pent. Det har glædet mig at se, at »Norges Vel« har tat op spørsmaalet om jorddyrkning ogsaa for straffanger og tvangsarbeidslemmer. De samme hensyn taler for anvendelsen av dette arbeide likeoverfor disse. Som den bedste anstalt, bygget paa myr- dyrkning, vil jeg i forbindelse hermed faa lov til at henlede opmerk- somheten paa *Witzwyl i Schweitz*.

Et arbeide som dette paa Svanviken avhænger i saa høi grad av de mænd, der leder det. Vi var saa heldige i sogneprest *Frøland* og agronom *Øyen* at faa to særdeles dygtige mænd, til at grundlægge arbeidet. Og likesaa heldige har vi været med dem, der har ført det videre, nemlig pastor *Carlsen* og agronomerne *Hungnes* og *Bredlid*. Samarbeidet mellem disse har ogsaa været det bedste, hvad der ikke er mindst viktig. Det skyldes derfor i første række disse mænd, at koloniarbeidet paa Svanviken har gaat saa godt og at bruket nu gaar bedre og lysere tider imøte.

Et foredrag gir kun et svakt billede av arbeidet paa Svanviken. Et ganske andet indtryk faar man ved at se det, og vi tar med glæde mot besøk paa Svanviken. Jeg faar lov til at tilføie, at vi til ut- stillingen faar en plastisk fremstilling av Svanviken.

Opholdet paa Svanviken er en forberedelse til den endelige bo- sættelse. Stortinget har siden budgetaar 1909—1910 aarlig bevilget

12 000 kroner til omstreifernes bosættelse. Arbeidet med bosættelsen er altsaa en statsforanstaltning og ligger forsaavidt utenfor rammen av vor forenings arbeide. Men efter Kirkedepartementets anmodning har vor forening paatat sig at utføre arbeidet for staten. Og da det henger saa nøie sammen med arbeidet paa Svanviken og paa en maate blir prøven paa, hvad det har utrettet, faar jeg lov til at ta det ganske kort med. Det var til en begyndelse meget vanskelig at finde passende steder til bosættelse. Jeg blev overalt mottat med de gamle fordomme. Paa et av stederne uttrykte en det saa: »Om du lægger en omstreifer paa en sølvtalerken, saa er og blir han omstreifer.« Det er en glæde at kunne sige, at det nu er blit betydelig anderledes. Og det er saa meget større, som vore kolonister, naar de blir bosat, jo slet ikke er fuldkomne. Der er paa Svanviken lagt et grundlag, men der maa arbeides videre paa dette. Det har derfor saa overmaate meget at sige, at folk der, hvor de blir bosat, stiller sig velvillig til dem og tar sig av dem og hjelper dem tilrette. Den største fare for vore bosatte familjer, er besøk av omstreifere, hvilket gjerne fører til drik og uorden. Tar de imot saadanne besøk. gaar det ilde, mens det ellers gaar godt. Der er nu fra Svanviken bosat 20 familjer rundt omkring i landet. Av disse er der kun *én* paa landeveien. De øvrige bor i ro og arbeider. To av dem har vi dog gjenoptat paa Svanviken for at gi dem et nyt kursus. Vi haaber, at det da maa gaa bedre med dem. Det er et overmaate stort og betydningsfuldt arbeide baade som missionsarbeide og kulturarbeide. Det er, som en bekjendt mand, pastor *Isermayer* i Hildesheim, engang uttalte: »Der har«, sa han, »aldrig været saa mange hjemløse mennesker som i vor tid.« Det ligger i hele den sociale utvikling i vor tid. Men desto større er det at faa lov til at hjelpe hjemløse og ulykkelige mennesker til hjem og et menneskeværdig liv. Det er vor opgave, og hvert hjem, der lægges til, er en seier for samfundet og en velsignelse for dem, der bringes ind i ordnede og gode forhold. Vi trenger megen forstaaelse og interesse for dette arbeide. Jeg bringer derfor »Norges Vel« og Det Norske Myrselskap min tak for, at jeg har faat bringe det frem ved denne leilighet.

REDAKTIONEN vil med taknemlighet motta faglige artikler, aktuelle nyheter og notiser vedrørende myrsaken til eventuel optagelse i tidsskriftet; dog ikke personlig polemik. Antagne bidrag vil som regel bli honorert.

Ved at skrive om sine erfaringer støtter man myrsaken og fremmer myrselskapets virksomhet.
